

LEON TOMASZEWSKI, BOGUMIŁA ADAMCZYK

Pomniki modrzewia polskiego
(*Larix polonica* Rac.)
w Kraśniczynie koło Zamościa

Памятники польской лиственницы (*Larix polonica* Rac.)
в Красничине около Замостья

Monumental Polish larches (*Larix polonica* Rac.)
at Kraśniczyn near Zamość

W 1961 r. objęto ochroną jako pomniki przyrody 18 modrzewi polskich, rosnących w nadl. Krasnystaw — oddz. 11 i 15, w odległości 3 km na północ od Kraśniczyna (1, 2, 3). Środkiem drzewostanu, w którym rosną te modrzewie, na linii wschód-zachód przebiega rozległy wąwóz o głębokości około 4 m i nachyleniu zboczy około 15°. Oddział 11 położony jest na skłonie południowym, a 15 — na północnym. Gleby należą do typu brunatnych wytworzonych z utworów lessowych. Odczyn w wierzchnich warstwach profilu glebowego jest obojętny (pH = około 7) głębiej — zasadowy. Siedlisko bardzo bogate typu lasu świeżego (*Tilio-Carpinetum*).

PRZESZŁOŚĆ DRZEWOSTANU

Jeszcze do 1954 r. teren, na którym rosną drzewa pomnikowe, był pokryty zwartym drzewostanem jesionowo-modrzewiowym w wieku 100—160 lat. Zarówno modrzew, jak i jesion odznaczały się dużą gonnością. Na powierzchni 3 ha oddziałów 11 i 15 udział modrzewia był duży i wynosił około 50 drzew na 1 ha. Można szacować, że było go tu w wieku dojrzałym przynajmniej 150 szt. W oddziałach przyległych modrzew polski nie występował.

Ponieważ operat urządzeniowy przewidywał w oddziałach z udziałem modrzewi zrab zupełny, w 1954 r. drzewostan został poddany eksploatacji. W ostatniej chwili na wniosek nowo mianowanego dyrektora Rejonu LP inż. L. Tomaszewskiego, wstrzymana została część cięć i zgłoszony został

wniosek o powołanie rezerwatu. Resztki drzewostanu były wówczas w opłakanym stanie. Z drzewostanu rębego pozostało 18 starych modrzewi i kilka młodych. Stare okazy objęto wkrótce ochroną jako pomniki przyrody. Wśród jednolitego, dość zwartego podszytu uwidoczniły się luki, które odnowiono sztucznie jesionem i dębem szypułkowym z miejscowej szkółki. Z każdym rokiem zwarcie zwiększało się, szczególnie udziałem graba i brzozy brodawkowatej, w mniejszym stopniu klonu i jaworu. Pojedynczo zaczął obsiewać się w mniej zwartych miejscach modrzew. Obecnie podrost tych gatunków drzew tworzy drugą po modrzewiu warstwę drzewostanu o wysokości około 20 m i średnicy drzew do 20 cm. Zwarcie tej warstwy przekracza 90%, wskutek czego warstwa runa jest bardzo uboga.

CHARAKTERYSTYKA FITOSOCJOLOGICZNA

Obecnie drzewa pomnikowe modrzewia rosną wśród zwartego młodnika złożonego z następujących gatunków: *Carpinus betulus* 40% udziału, *Betula verrucosa* 25%, *Acer platanoides*, *A. pseudoplatanus* i *Fraxinus excelsior* po 10%. Pozostałe 5% stanowi: *Larix polonica*, *Tilia cordata*, *Fagus sylvatica*, *Quercus robur* i *Populus tremula*. Stanowisko buka jest tu naturalne i znajduje się na granicy północno-wschodniego zasięgu.

Skład florystyczny drzewostanu przedstawiono w tabeli. Zwarcie roślin podano w skali dziesiątnej. Znakami „+” oznaczono pojedyncze występowanie gatunku; „a” — najwyższą warstwę drzew; „a₁” — niższą warstwę drzew; „b” — warstwę podszycia; „c” — runa.

Skład florystyczny zdjęć z udziałem modrzewia polskiego

Nazwy roślin	Oddział	
	11	15
1	2	3
<i>Larix polonica a</i>	3	3
<i>L. polonica a₁</i>	+	.
<i>Pinus nigra a</i>	.	1
<i>Betula verrucosa a</i>	5	2
<i>B. verrucosa b</i>	+	1
<i>Carpinus betulus a</i>	2	5
<i>C. betulus b</i>	2	2
<i>Acer platanoides a</i>	1	+
<i>A. platanoides b</i>	+	+
<i>A. pseudoplatanus a</i>	1	+
<i>A. pseudoplatanus b</i>	+	+

1	2	3
<i>Fraxinus excelsior a</i>	1	+
<i>Fagus silvatica a</i>	1	+
<i>F. silvatica b</i>	.	+
<i>Tilia cordata a</i>	1	+
<i>T. cordata b</i>	+	.
<i>Quercus robur a</i>	.	1
<i>Q. robur b</i>	+	+
<i>Corylus avellana b</i>	+	+
<i>Populus tremula b</i>	.	+
<i>Sorbus aucuparia b</i>	.	+
<i>Carex pilosa</i>	5	.
<i>Stellaria holostea</i>	2	2
<i>Galeobdolon luteum</i>	1	1
<i>Aegopodium podagraria</i>	+	+
<i>Pulmonaria obscura</i>	+	.
<i>Oxalis acetosella</i>	+	1
<i>Luzula pilosa</i>	+	+
<i>Asarum europaeum</i>	+	1
<i>Dryopteris filix-mas</i>	+	+
<i>D. spinulosa</i>	+	+
<i>Majanthemum bifolium</i>	+	.
<i>Lathyrus vernus</i>	+	+
<i>Viola silvestris</i>	+	+
<i>V. riviniana</i>	+	+
<i>Dactylis aschersoniana</i>	+	.
<i>Hepatica nobilis</i>	+	+
<i>Galium vernum</i>	+	.
<i>Ajuga reptans</i>	+	+
<i>Melica nutans</i>	+	+
<i>Actaea spicata</i>	.	+
<i>Milium effusum</i>	.	+
<i>Polytrichum attenuatum</i>	+	+
<i>Catharinea undulata</i>	+	+
<i>Mnium cuspidatum</i>	+	.
<i>Eurhynchium sp.</i>	.	+

WIEK I WYMIARY MODRZEWIA

Pomniki przyrody obejmowały w 1961 r. 18 drzew w wieku 140—160 lat o wysokości około 25 m. Jednak z najstarszych drzew dwa uschły wskutek porażenia przez piorun, a jedno uległo grzybom pasożytniczym. Na pniach obumarłych drzew udało się odczytać roczne przyrosty grubości. Stwierdzono, że w okresie pierwszych 30 lat życia były one sto-

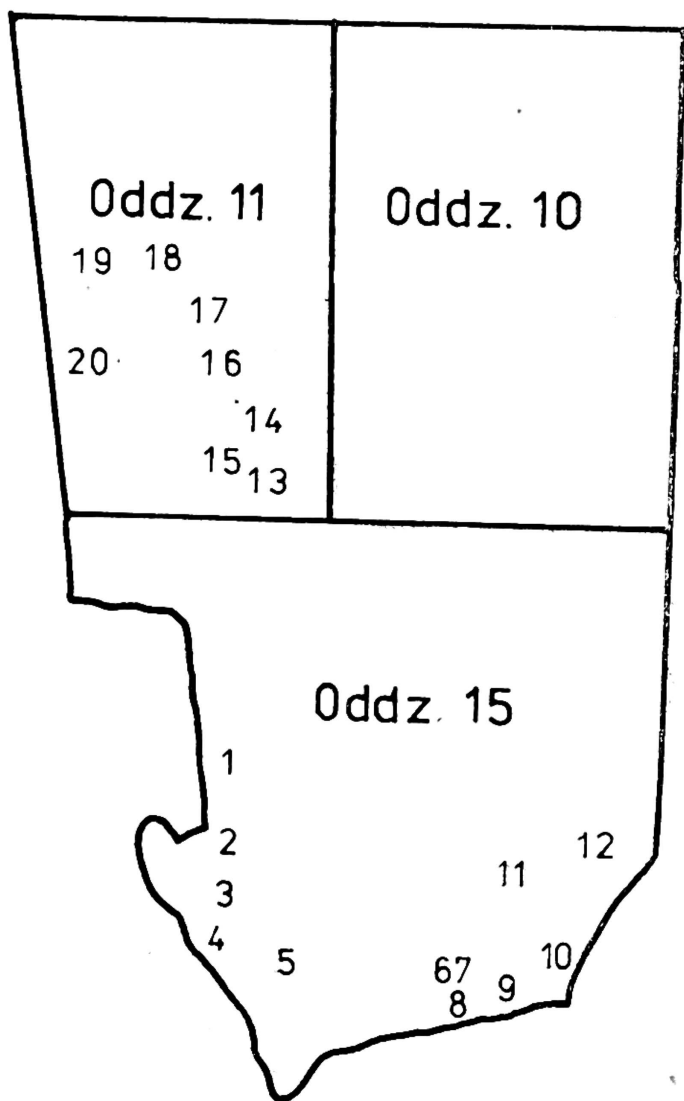
sunkowo duże (do 0,5 cm), później stawały się coraz mniejsze i w ostatnich latach miały około 1 mm. Wiek ściętych drzew wynosił 160—180 lat.

Do pozostałych 15 drzew pomnikowych włączono 5 modrzewi młodszych, w wieku 80—120 lat (numery 6—10). Jesienią 1978 r. pomierzono obwód drzew na wysokości pierśnicy (w metrach).

Oddział 15: nr 1 — 3,5; 2 — 3,3; 3 — 2,6; 4 — 2,9; 5 — 2,3; 6 — 1,4; 7 — 1,6; 8 — 1,8; 9 — 1,7; 10 — 1,8; 11 — 3,7; 12 — 3,1.

Oddział 11: nr 13 — 2,6; 14 — 2,8; 15 — 2,8; 16 — 4,5; 17 — 3,4; 18 — 3,2; 19 — 3,6; 20 — 3,5.

Modrzew nr 16 o obwodzie 4,5 m ma do około 2 m wysokości nieco wystający i ucięty pień, pochodzący z rozwidlenia albo ze zrośnięcia się dwóch osobników. Lokalizację modrzewi podano na rycinie.

Miejsca występowania pomnikowych drzew (nr 1—20) modrzewia polskiego w Kraśniczynie

POCHODZENIE MODRZEWIA

Modrzew polski w Kraśniczynie jest niewątpliwie pochodzenia naturalnego, a dobra jego jakość wskazuje, że siedlisko bardzo mu odpowiada. Poważny wiek oraz różnowiekowość (od około 20 do 180 lat) świadczy

o jego naturalnym odnawianiu się. Pewne wątpliwości może budzić tylko grupa 5 drzew w wieku około 80 lat, rosnących blisko siebie w oddz. 15 o obwodzie od 1,4 do 1,8 m. Można przypuszczać jednak, że pochodzą one z odnowień naturalnych. W grupie tej rosną także 2 drzewa sosny czarnej (*Pinus nigra*) w podobnym wieku. Obwód ich wynosi 1,5 i 1,9 m, wysokość 19 m. Te piękne okazy sosny musiały być wprowadzone sztucznie jeszcze w okresie międzywojennym.

Uważamy, że w obecnej sytuacji pożądane byłoby utworzenie na tym terenie, w oddziałach 11, 15 i ewentualnie 10 częściowego rezerwatu przyrody. Pozwoli to na prowadzenie prac pod kątem regeneracji modrzewia polskiego na siedlisku bezsprzecznie bardzo odpowiadającym temu gatunkowi.

LITERATURA

1. Brzyski B. — O ochronę kilku kresowych stanowisk modrzewia polskiego na Roztoczu i terenach sąsiednich. „Chrońmy przyr. ojcz.” v. 14, nr 1, 1958.
2. Fijałkowski D. — Stosunki geobotaniczne Lubelszczyzny. Lub. Tow. Naukowe, Wrocław, Ossolineum, 1972.
3. Fijałkowski D. — Pomniki przyrody, rezerwaty, parki i krajobrazy województwa lubelskiego. Zarząd Okręgowy PTTK — Lublin 1975.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 22 listopada 1978 r.

Краткое содержание

Памятник природы в Красничине был создан в 1961 г. для охраны 18 старых польских лиственниц.

Их окружности с 2,3 до 4,5 м, возраст 160—180 лет и высота около 20 м. За это время три дерева отмерло, осталось только 15 деревьев памятников. В отделе растет кроме того 5 младших лиственниц в возрасте около 80 лет и 2 великолепные экземпляры сосны черной (*Pinus nigra*) похожего возраста. Авторы предлагают заменить памятники природы на частичный заповедник

Summary

Eighteen old Polish larches (*Larix polonica* Rac.) at Kraśniczyn were in 1961 declared a monument of nature for the sake of their protection. Their circumference varies from 2.3 to 4.5 m, they are 160—180 years old, and some 20 m high. In the three trees died, so there remained 15 monumental specimens. Besides, 5 younger larches some 80 years old, and two beautiful specimens of black pine (*Pinus nigra*) of similar age grow in this compartment. Authors suggest the replacement of nature monuments by a partial reserve.